

УДК 159.922:316.6:343.811-055.2
DOI 10.32755/sjeducation.2019.02.133

Мірошниченко О. М.,

кандидат психологічних наук, доцент,
начальник кафедри психології,

Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОСЕМАНТИЧНОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ КУРСАНТІВ АКАДЕМІЇ НА ШЛЯХУ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Академія як заклад вищої освіти у структурі Державної кримінально-виконавчої служби покликана готувати фахівців освічених, морально досконалих та конкурентоспроможних на ринку праці. Актуальність статті полягає у вивченні психосемантичної сфери особистості курсантів у процесі професійного становлення.

Основні наукові результати в галузі теоретичних знань полягають у дослідженні психосемантичного простору особистості курсантів та розкритті його психологічного змісту. Експериментальні результати полягають у дослідженні характеристик психосемантичного простору особистості курсантів, встановлені в результаті аналізу соціометричного статусу та моделі їх рольової поведінки у процесі професійного становлення. Визначено психологічні характеристики соціального середовища курсантів та проаналізовано соціально-психологічні фактори самооцінки особистості курсантів Академії.

Обробка експериментальних даних проведена за допомогою методу контент-аналізу і методів математичної статистики.

***Ключові слова:** психосемантичний простір, професійне становлення, соціальне середовище, особистість курсанта Академії, соціометричний статус.*

Постановка проблеми. Актуальність цього дослідження обумовлена необхідністю вдосконалення професійної підготовки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (далі ДКВС України), а з іншого боку, потребою у вивченні психосемантичної сфери особистості курсантів на певному етапі їх професійного становлення з метою формування відповідної професійної компетентності. Для сучасного працівника важливо не тільки наявність професійної компетенції, а й присутність таких якостей особистості, як уміння працювати в команді, здатність до саморозвитку, ініціативність, толерантність та дисциплінованість. Робота в органах та установах виконання покарань вимагає від фахівця певного набору вольових якостей. Тут маєтись на увазі стійка система поглядів, загальних потреб і мотивів, через які людина сприймає, оцінює та відчуває себе причет-

ною до дійсності, вибирає адекватну поведінку і регулює її відповідно до стійкої сталої позиції.

У період юності, з яким збігається вік курсантів Академії, відбувається професіоналізація особистості та активний розвиток. Водночас відбувається становлення особистості як фахівця, формується її світогляд, ідеали, переконання. Однак роки навчання курсантів у закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання слід розглядати не тільки як підготовку до майбутньої професійної діяльності, а й як першу сходинку до сталої професійної компетентності в цілому, що актуалізує дослідження психосемантичної сфери особистості курсантів Академії, які знаходяться на певному рівні професійного розвитку.

Аналіз останніх досліджень. До психосемантичних аспектів функціонування свідомості неодноразово звертались різні зарубіжні та українські психологи. Зокрема, Дробот О. вивчала психосемантичні особливості професійної свідомості майбутніх менеджерів, Кучеровська Н. психосемантичну структуру професійної свідомості практичного психолога; Лозова О. досліджувала психосемантичну структуру етнічної свідомості, а у роботі Савелюк Н. висвітлені психосемантичні особливості громадянської свідомості студентської молоді тощо.

У сфері психосемантичних досліджень на сьогодні існують ґрунтовні експериментальні напрацювання. Це, насамперед, праці Артем'євої О., Петренка В., Серкіна В., Шмельова О. та інших.

Як зазначає один із засновників цього напрямку Петренко В., психосемантика досліджує різні форми існування значення в індивідуальній свідомості (образи, символи, комунікативні й ритуальні дії, а також словесні поняття). До її завдання входить реконструкція індивідуальної системи значень, крізь призму якої відбувається сприйняття суб'єктом світу, інших людей, самого себе, а також вивчення генезису, будови й функціонування цієї системи [1, с. 3].

Інший дослідник Шмельов О. стверджує, що експериментальна психосемантика поєднує психологічні дослідження значення, що розуміється у психології як найважливіша одиниця психічного відбиття людиною світу. Учений вважає, що під час психосемантичного дослідження реалізується суб'єктивна парадигма проектування та аналізу психологічних даних [2].

Дробот О. зазначає, що психосемантичний підхід спирається на методичний принцип дослідження образів, понять, об'єктів через вивчення упередженості людської свідомості шляхом реконструкції системи її індивідуальних значень. Оцінюючи будь-що, людина закладає в цю оцінку свою власну упередженість, суб'єктивність, і матриця таких оцінок є вихідним матеріалом для подальшого аналізу індивідуальності самого оцінювача [3, с. 112].

Психосемантика досліджує структури свідомості через моделювання індивідуальної системи знань і виявлення тих категоріальних її структур, які можуть і не усвідомлюватися (латентні, імпліцитні або приховані). Загалом психосемантичні структури власне професійної свідомості особистості курсантів залишилися практично поза увагою сучасних психологів.

Отже, основною **метою статті** є дослідження закономірностей функціонування психосемантичної сфери особистості курсантів Академії, зокрема, аналіз її категоріально-сміслових структур.

Виклад основного матеріалу. Останні дослідження у сфері знань психосемантики, в межах якого вивчається функціонування системи визначень особистості, отримали широкий розвиток з точки зору практичного застосування. Якщо предметом експериментальної психосемантики є суб'єктивні системи значень, то основним її методом виступає багатомірне шкалювання – побудова суб'єктивних семантичних просторів. Семантичний простір, отже, є дослідницькою моделлю структури індивідуальної свідомості, на основі якої і відбувається сприймання людиною об'єктів, їх класифікація та порівняння. Під час реконструкції категоріальних структур індивідуальної свідомості, що опосередковують сприйняття певного об'єкта, відбувається моделювання суб'єктивної картини світу (або окремої проблеми) в тому вигляді, в якому вона дана свідомості кожної окремої людини [4, с. 115].

Універсальні структури суб'єктивного досвіду особистості або її психосемантичну сферу часто описують у вигляді сфери просторових моделей.

Психолог Петренко В. під семантичним простором розуміє сукупність певним чином організованих ознак, які описують і диференціюють об'єкти (значення) деякої смислової сфери. При цьому виділяється певне правило групування окремих ознак

(дескрипторів) у більш місткі категорії, які є вихідною азбукою семантичного простору [1].

Як зазначає Позняк Д., окремі параметри семантичного простору відповідають певним аспектам когнітивної організації свідомості особистості. Перший її параметр – це розмірність простору (кількість незалежних факторів-категорій), який відповідає когнітивній складності свідомості суб'єкта в певній смисловій сфері. При цьому когнітивна складність того ж суб'єкта може бути різною в різних смислових сферах. Наступний параметр – це зміст виділених факторів семантичного простору, який відображає провідні принципи оцінки і класифікації дійсності, характерні для певної культури і засвоєні конкретною людиною. Ще один показник когнітивної організації індивідуальної свідомості – це пізнавальна сила ознаки. Нарешті, показником змістовних зв'язків між категоріями індивідуальної свідомості є інтеркореляції факторів. Фактори, які корелюють між собою, виявляються найбільш взаємозалежними [5].

Кожна з форм опису дозволяє точніше диференціювати певні аспекти категоризації об'єктивної дійсності особистості. Однак слід зазначити, що більшість досліджень свідчать про міжкультурні та міжіндивідуальні універсальні структури семантичних просторів на рівні провідних, найбільш узагальнених чинників (оцінка, сила, активність) незалежно від форми, в якій представлені об'єкти і засоби опису.

Існують також ментальні простори особистості, які можуть бути не тільки пов'язані з реальним її оточенням, а й утворені будь-яким осмисленим контекстом. У мові виділяють різноманітні засоби, які контролюють породження ментальних просторів. Такими метаоператорами уяви можуть бути повернення до місця дії, а також інтонаційні мовні конструкції, які виражають пізнавальне та емоційне ставлення. Часто спрацьовують спеціальні засоби заповнення ментальних просторів, тобто введення нових дійових осіб і об'єктів, які виконують різні семантичні ролі. Різноманітні ментальні простори можуть утворювати рекурсивні вкладення, створюючи складні структури смислових контекстів.

Прочитуємо Петренка В., який описує основні психосемантичні методи і коротко охарактеризуємо отриманий за їх допомогою

дослідницький матеріал: «В експериментальній семантиці для виділення семантичних зв'язків використовуються такі методи, як:

– асоціативний експеримент, де мірою семантичного зв'язку пари об'єктів є подібність дистрибуцій асоціацій;

– суб'єктивне шкалювання, де досліджувані вказують подібність кожної пари об'єктів за певною градуйованою шкалою, зміст якої не задано, тобто досліджуваний сам обирає підстави класифікації;

– семантичний диференціал, де мірою подібності об'єктів є подібність оцінок за біполярними градуйованими шкалами, полюси яких задані прикметниками-антонімами;

– методика сортування, де семантичний добір пари об'єктів пропорційний кількості об'єднань їх у загальні класи під час процедури класифікації;

– умовно-рефлекторні методики, де семантичні зв'язки встановлюються на основі генерації виробленого умовного рефлексу – його перенесення з одного об'єкта на інший, з ним семантично пов'язаний.

Найбільш еквівалентними для дослідження ціннісних орієнтацій та категорій професійної свідомості є саме психосемантичні методики. Умовою ефективного використання психосемантичних методик виступає проста і зручна математична модель індивідуальної свідомості – так званий семантичний простір. Семантичний простір – це система ознак, які описують об'єкти деякої дійсності. Різні ознаки можна представити як координатні осі багатовимірного семантичного простору, об'єкти – як точки в цьому просторі, значення ознак цих об'єктів – як координати або проекції точок на осі, а відмінності між об'єктами – як відстані між точками. Таким чином методи експериментальної психосемантики традиційно використовуються для виявлення ставлення людей до себе та інших» [1].

Практична значущість вивчення особистості курсанта методами психосемантики полягає в тому, що за допомогою цих методів стає можливим виявлення прихованої, імпліцитної картини внутрішнього світу суб'єкта, його індивідуального світосприймання, що включає як свідомі, так і несвідомі аспекти. Варто також підкреслити, що ціннісно-смысловий простір є частиною психосемантичного простору професійної свідомості особистості.

Слід зазначити, що основною метою психосемантичного дослідження є реконструкція семантичних просторів – демонстрація наочного змісту свідомості, уявлення її знаково-сислової структури у всій різноманітності можливих зв'язків.

Петренко В. пропонує всю процедуру реконструкції семантичних просторів розбити на три послідовні етапи. На першому – необхідно виділити дослідний матеріал (сислові параметри); на другому – вибрати спосіб його математичного аналізу і побудувати семантичні простори; на третьому – проінтерпретувати виділені семантичні структури [4]. Відповідно до зазначеної структури реконструкції семантичного простору свідомості ми організували власне дослідження проблематики відтворення психосемантичної сфери особистості курсантів, спрямувавши його відповідним чином.

Дослідження проблематики ціннісно-сислового простору особистості курсанта вимагає уточнення деяких аспектів його структури.

1. Психосемантичний простір особистості – це «сукупність певним чином організованих ознак, які описують і диференціюють об'єкти (значення) окремої сислової зони». Семантичний простір є таким поєднанням символічно-знакових систем, організованих у певній послідовності і структурі, що мають високу практичну цінність для організації суспільної життєдіяльності особистості.

2. Сенс відтворює співвідношення між наявними у суб'єкта значенням (або сукупністю значень) і уявленням власного «Я». Семантична структура сенсу містить у собі семантичну структуру значення. Якщо узагальнити, то можна стверджувати, що сенс є відображенням зафіксованих у соціальному середовищі важливих деталей, об'єктів тощо, які неминуче сама особистість долучає до своєї системи критеріїв аналізу, опису та взаємодії зі світом.

3. Цінність – це якість, властивість або певний загальний принцип, який підкреслює важливість і значущість об'єкта або предмета, з огляду на важливість його індивідуально-специфічної, матеріальної або духовної сутності. У свою чергу сенс інтерпретується як суб'єктивно сприйнята значущість для особистості тих чи інших предметів.

4. Сенс створює співвідношення між значенням (сукупністю значень), яке є у суб'єкта, й належним чином власного «Я» (Я-

концепції). Семантична структура сенсу містить у собі семантичну структуру значення. Якщо узагальнити, то можна стверджувати, що сенс є відображенням зафіксованих у соціальному середовищі важливих деталей, об'єктів, предметів тощо, які сама особистість використовує у своїй системі критеріїв аналізу, опису та взаємодії з оточенням і ставлення до самої себе.

Столін В. виділив низку характерних рис і суперечностей соціально-психологічного характеру, які мають місце в професійному становленні особистості. У цьому віці формуються світогляд, етичні та естетичні погляди на основі синтезу наявних знань, життєвого досвіду, самостійних міркувань і дій. Багато зі сфери теоретичних особистісних уявлень переходять у сферу практичних дій (теорія оперативних дій, стажування на майбутній посаді працівника; любов, шлюб, створення власної сім'ї) [6].

Слід зауважити, що вплив на психосемантичний простір особистості курсанта відбувається в групі, в процесі зміни психологічного настрою, зміни стосунків серед курсантів цієї групи. Ознакою, що характеризує зміни психосемантичної сфери особистості курсанта, є адекватна оцінка власне себе самого. Самооцінка різних компонентів особистості може перебувати на різних рівнях стійкості, адекватності, зрілості. Самооцінки окремих психічних особливостей взаємодіють між собою. Форми взаємодії можуть бути різними: єдність, узгодженість, взаємодоповнення. Іноді вони можуть вступати в конфлікт один з одним.

Часто самооцінку розглядають тільки як складову емоційно-ціннісного ставлення до себе. Так, Джемс У. розуміє самооцінку як задоволення або незадоволення собою. Уайлі Р. вважає, що в основі емоційно-ціннісного ставлення можуть бути розбіжності між самооцінкою індивіда та оцінкою його оточенням. Він розглядав цю проблему з точки зору функціонального і адаптивного навчання [7].

Традиційно виділяють і такі характеристики самооцінки, як адекватність - неадекватність (Божович Л., Липкина А.). Як запобіжна адекватність при цьому виступає відповідність об'єктивної самооцінки системі цінностей індивіда. Однак, як вважає Липкина А., кожна людська особистість унікальна, і, отже, притаманна їй самооцінка – величина нескінченно велика.

При цьому розумінні завищена самооцінка неможлива. Самооцінка не обирається людиною довільно, а визначається обставинами її життя, тобто вона «завжди об'єктивно зумовлена і адекватна обставинам, що її утворили» [7].

У результаті досліджень Буйкас Т. встановлено, що в процесі дорослішання людини, образи «Я» стають: більш диференційованими і багатокомпонентними; більш узагальненими; більш індивідуальними. Також власне «Я» здається більш стійким; виникає і поступово посилюється, розмежування і зіставлення наявного ідеального (бажаного, належного) «Я»; змінюється питома вага і значущість усвідомлюваних компонентів і властивостей самооцінки. [7].

Особливий вплив на психосемантичну сферу особистості майбутніх співробітників ДКВС України здійснює їх професійна ідентифікація. Беззастережною є динаміка від учнівства, залежно від оточення і невпевненості, до незалежності, впевненості при інтеграції в професійне середовище. Розглянемо стадії цього процесу:

І стадія – розпочинається від моменту зарахування до навчального закладу, прийняття присяги, початку навчання на першому курсі. На цій стадії стан курсанта можна охарактеризувати як дифузну тривогу і збудження, недостатню впевненість у собі, в своїх силах, має місце брак інформації про перспективи навчальної роботи. Часто в цей час у курсантів з'являються сумніви в своїх силах, неадекватні вимоги до себе.

Нові складні завдання, які постають перед курсантом на першому курсі, вимагають чіткої організації навчального процесу, формування в курсантів навичок самостійної роботи з навчальною та науковою літературою, вмінь самостійно розподіляти свій час між навчанням, побутом і відпочинком. Актуалізується необхідність враховувати вікові зміни в розвитку психічних функцій особистості при організації самостійної роботи курсантів, яка повинна бути спрямована, перш за все, на осмислення навчальної інформації.

Окремо слід зупинитися на проблемі адаптації першокурсників до навчання в навчальному закладі. Різка зміна багаторічної регламентації навчальної діяльності, до якої звикли юнаки і дівчата в школі, іноді призводить до нервових зривів і негатив-

них емоційних станів. Перебудова «стереотипу навчання» в кожного курсанта протікає індивідуально і залежить як від типу вищої нервової діяльності, так і від соціальних факторів. Але труднощі не є однаковими за своїм походженням. Деякі з них мають об'єктивний характер, а інші обумовлені недоліками довузівської підготовки, а також особливостями виховання в школі і сім'ї. Таким чином, слід розрізняти дві складових адаптації курсантів у навчальному закладі:

а) професійну адаптацію – пристосування до характеру, змісту, умов і організації навчального процесу, до дотримання дисципліни, розвитку навичок самостійності в навчальній і науковій роботі;

б) соціально-психологічну адаптацію – пристосування курсантів до академічної групи, налагодження взаємин з особами зі своєї групи, пошук власного стилю поведінки.

II стадія – зазвичай починається після року, тобто вже на другому курсі навчання. Традиційно на цій стадії відбувається рух від пасивності і залежності до часткової автономії та активності. Курсант набуває впевненість у собі, для нього важлива реакція оточення, аналогічна «ролі значущих інших» для дитячого самовизначення. Він усвідомлює, що є майбутнім фахівцем, відчуває себе певною мірою професіоналом. У результаті інтеграції всіх цих дослідів виникає зв'язок між теорією і практикою його діяльності.

III стадія – характерна переважно для курсантів, які навчаються на випускних курсах. Чітко виражена впевненість у собі та ясність мотивації. Також на цій стадії характерні типові стану молодого співробітника, який знаходиться на цій стадії професіоналізації, спокій, стабільність і колеґальність зі старшими, рівними і молодшими колеґами. Випускнику притаманна поведінка «повністю автономного фахівця». Він не прагне наслідувати старі моделі, а все більше персоналізує свій власний стиль. Саме на цій стадії курсант знаходить так бажане відчуття, що він є повноправним членом професійного співтовариства. Таким чином, особистість курсанта в професійному плані проходить низку стадій. Але на цьому професіоналізація особистості молодого співробітника не закінчується.

Група курсантів, як різновид соціальної організації, може розвиватися від своїх найпростіших форм – дифузної або номі-

нальної до найвищої форми – колективу. У кожній групі такий розвиток проходить свій неповторний шлях. Але, на жаль, не всі досягають при цьому такого рівня згуртованого колективу, щоб якісно й однозначно впливати на систему смислів і значень кожного її учасника.

Оскільки кожна курсантська група в той чи інший момент знаходиться на певному рівні свого розвитку, розглянемо спочатку критерії, за якими визначають рівень її соціальної зрілості. Соціальний психолог Вайсман Р. пропонує для цього використовувати такі показники, як організаційна єдність, психологічна єдність, підготовленість групи і моральна спрямованість [8].

Зазначимо, що автономізація групи є однією з умов її саморуху до єдності та колективу. Саме на цьому етапі курсанти ідентифікують себе з нею («моя група», «мій взвод»). У колективі курсантів взаємини групи опосередковані загальними цілями, завданнями спільної діяльності та особистісно значущим змістом цієї діяльності.

Аналіз результатів дослідження показав, що курсантам першого курсу властива занижена самооцінка в порівнянні з курсантами старших курсів. У такому випадку, виходячи з нашого дослідження, першокурсники відчують себе дуже невпевнено, постійно хвилюються і відчують себе в небезпеці, вони не в змозі приймати рішення і діяти самостійно.

Нашими дослідженнями встановлено, що курсанти як першого, так і другого курсів з низьким соціометричним статусом мають неадекватно занижену самооцінку, а різниця між образами «Я - реальний» і «Я - ідеальний», якій суб'єктивно сприймається особистістю, є незначним. Аналіз даних методики «ціннісні орієнтації» показав, що спрямованість системи цінностей курсантів першого і далі випускних курсів змінюється з орієнтації на спілкування і на себе, до орієнтації на справу і професійні контакти.

Змінюється спрямованість цінностей особистості курсанта в сторону професійної діяльності (до категорії цінностей з високою значущістю увійшли «цікава робота», «активне життя», «чесність»). Однак тривожить низька значущість в ієрархії цінностей таких якостей особистості, як «терпимість до поглядів і думок інших», «чуйність» і «альтруїзм».

Проведений нами кластерний аналіз допоміг з'ясувати зв'язок між термінальними та інструментальними цінностями курсантів. Таким чином, курсанти з високим соціометричним статусом «цікаву роботу» пов'язують з «чесністю» і «життєрадісністю», тоді як для курсантів з низьким соціометричним статусом «цікава робота» пов'язана з «акуратністю» і «твердою волею», яка може бути наслідком поверхневого сприйняття вимог майбутньої професії. У курсантів з низьким соціометричним статусом «ефективність у справах» асоціюється з «матеріально забезпеченим життям», а бажання мати «хороших і вірних друзів» продиктовано «життєвою мудрістю». У курсантів з низьким статусом переважає спрямованість на себе. При цьому відповідні ціннісні ієрархії, які потрапляють до числа значущих, мають низьку соціальну привабливість, а цінності «чесність», «чуйність», «щастя інших» – низьку особистісну значущість.

Таким чином, слід зазначити, що в курсантів з високим соціометричним статусом різниця рівня самооцінки менше. Для підтримки рівня самооцінки і інтегрального показника самоповаги курсанти використовують різноманітні механізми (курсантами з низьким соціометричним статусом переважно застосовували агресивний захист і «фальсифікацію»). Аналіз результатів за методикою «Самооцінка особистості» показав, що в курсантів з високим соціометричним статусом вона більш диференційована, тобто для оцінювання себе курсанти розглядають більше особистісних якостей.

Зауважимо, що соціальне середовище особистості курсанта характеризується: позитивною навчально-орієнтованою атмосферою в групі, близькими психосемантичними просторами курсантів, адекватною самооцінкою в контексті професійної діяльності майбутніх співробітників ДКВС України.

Висновки. Отже, розглянута нами проблема психосемантичної сфери особистості полягає в реконструкції ціннісно-сміслового простору як частини психосемантичної сфери професійної свідомості особистості.

Професійна свідомість особистості курсантів пов'язана з категоріальною сферою цього простору. Дослідження цінностей і

смыслів може показати поведінкові лейтмотиви становлення сучасного молодого фахівця.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо в експериментальному дослідженні моральної свідомості особистості методами психосемантики.

Список використаних джерел

1. Петренко В. Ф. Основы психосемантики. [2-е изд., доп.]. Санкт-Петербург: Питер, 2005. 480 с.
2. Шмелёв А. Г. Психодиагностика личностных черт. Санкт-Петербург: Речь, 2002. 480 с.
3. Дробот О. В. Психосемантична теорія свідомості у вітчизняній психології як основа психосемантичного дослідження. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2013. Том. X. Вип. 25. С. 110–120.
4. Петренко В. Ф. Введение в экспериментальную психосемантику: исследование форм репрезентации в обыденном сознании. Москва: МГУ, 1983. 176 с.
5. Савелюк Н. М. Психосемантичні особливості громадянської свідомості студентської молоді: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2008. 254 с.
6. Столин В. В. Самосознание личности. Москва: МГУ, 1983. 285 с.
7. Варій М. Й. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2008. 592 с.
8. Вайсман Р. С. Феномен «социальной апперцепции» в групповой деятельности. Москва: АСТ, 1979. 193 с.

Miroshnichenko O.

INVESTIGATION OF PSYCHOSEMANTIC SPACE OF THE PERSONALITY OF THE STUDENTS OF THE ACADEMY ON THE WAY OF PROFESSIONAL FORMATION

At this stage of the development of the State Criminal Execution Service of Ukraine, the level of professional training of future specialists of penitentiary bodies and institutions is of great importance. The Service at the State Criminal Execution Service of Ukraine is a tense and responsible kind of professional activity, which puts highly stringent requirements to the staff.

The Academy of the State Penitentiary Service is called to prepare educated, morally perfect and competitive labor market specialists. Consequently, the relevance of this study is to study the psychosemantic sphere of the personality of the students of the Academy in the process of professional formation.

Psychosemantics explores the structures of consciousness of the individual through the modeling of the individual system of knowledge and the identification of those categorical structures, which may not be realized (latent, implicit, or latent). In general, the psychosemantic structures of the actual professional consciousness of the personality of the students remained virtually out of the attention of contemporary psychologists, indicating the degree of novelty and originality of the ideas laid down in the basis of this work.

The main scientific results in the field of theoretical knowledge consist in the study of the psychosemantic space of the cadets' personality and the disclosure of his psychological content. The experimental results consist in the study of the characteristics of the psychosemantic personality space of the students who are studying at the Academy, namely, the analysis of sociometric status and the role behavior model of students in order to study the characteristics of the psychosemantic space of the person in the process of professional formation; to study the psychological characteristics of the social environment of the students; to analyze socio-psychological factors of self-assessment of the personality of the students of the Academy.

The processing of experimental data was carried out using the method of content analysis and methods of mathematical statistics.

Key words: *psychosemantic space, professional formation, social environment, personality of the Academy cadet, sociometric status.*

References

1. Weisman, R. S. (1979), *The phenomenon of "social apperception" in group activity*, AST, Moscow.
2. Vary, M. Y. (2008), *Psychology of personality: teach: Manual*, Center for Educational Literature, Kyiv.
3. Drobot, O. V. (2013), "Psychosemantic theory of consciousness in domestic psychology as the basis of psychosemantic research", *Actual problems of psychology: Collection of scientific works of the Institute of Psychology them, GS Kostyuk NAPS of Ukraine, State Enterprise "Information and Analytical Agency"*, Kyiv, Vol. X, Whip 25, pp. 110–120.
4. Petrenko, V. F. (1983), *Introduction to experimental psychosemantics: the study of forms of representation in everyday consciousness*, MSU, Moscow.
5. Petrenko, V. F. (2005), *Basics of Psychosensitivity*, [2nd ed., Additional.], Peter, Saint Petersburg.
6. Savelyuk, N. M. (2008), *Psychosemantic features of civic consciousness of student youth*: diss. candidate of psychology Sciences: 19.00.07, Kyiv, 254 p.
7. Stolin, V. V. (1983), *Self-consciousness of the person*, MSU, Moscow.
8. Shmelev, A. G. (2002), *Psychodiagnostics of personality traits*, Speech, St. Petersburg.